

Cinege úti gyermekotthon

Abai-Singer Tamás (született: Singer Tamás)

„...miért nem jön anyám énhozzám, miért nem jön anyám?”

Az interjút Vörös Kata készítette 2020-ban, Budapesten.

1944. március 14-én született Budapesten. Apját, Singer Györgyöt Manthausenbe vitték, anyját, Winter Klementinát Auschwitzba. Édesapja meghalt, édesanyja hazatért, de amikor értesült férje haláláról, öngyilkos lett. Nagyanyja, Bakonyi Dezsőné Haas Józefa a '60-as években halt meg.

Abai Antal 1950-ben örökbefogadta, de nagyon korán meghalt. Nem volt szoros a kapcsolatuk, nem volt apa-fiú viszony köztük. Nevelőapja halála után egyedül tartotta fenn magát, minden nyáron a Röltexben [rövidáru- és textilüzlet] dolgozott. Tanárai is segítették. Rákóczi Gimnáziumba járt, majd több diplomát is szerzett (kultúrtörténész, bölcsész).

A rendszerváltozás előtt sok hátrány érte zsidósága miatt, '67-ben tiltakozott, hogy ne zárassák be Budapesten az izraeli követséget, ezért majdnem kirúgták az egyetemről. Nagyon fontos számára zsidó identitása, de kevésbé tartja vallásosnak magát. A Bethlen térre és Óbudára jár imádkozni.

Abai-Singer azért lett a nevem, mert a szüleim – mikor én túléltem a holokausztot – akkor valamilyen keresztény családnál bújtattak, valószínű csecsemőként, nem tudom őket, meg sose tudtam. Ők beadtak a Zsidó Árvaházba, a Joint zsidó árvaházába. Ez a Cinege utcában volt akkor, a ► Cinege utcai Zsidó Árvaházba. Ott nőttem föl 6 éves koromig, 1950-ig, amikor Abai Antal örökbefogadott, innen vett a nevére. Ő is zsidó volt, de ő nagyon korán eltávozott. Tehát már kisgyerekkoromban, s hát így az Abai nevet kaptam, tehát az ő nevére, és amikor már nagykorú lettem, akkor visszavettem az eredeti nevemet, és így lettem Abai-Singer. Tehát Abai örökbefogadott, a Singer pedig, amikor nagy lettem, akkor visszavettem az apám nevét is. Így aztán Abai-Singer lettem. [...]

3 éves koromra emlékszem a Cinege utcában, arra emlékszem. Ott volt rabbi, mert szakállas volt, és akkoriban nem volt divat a szakáll, nem lehetett, mert

szörnyen fölismert volt. Ez a Cinege utcai Zsidó Árvaház, nagyon sajnálom, hogy nincs feldolgozva a története nagyon fontos lenne. Amerikai zsidóság tartotta fenn. A Cinege utca ez a Svábhegy oldalában van egyébként, a budai oldalon, abban az utcában, ahol Orbán Viktor háza van éppen, érdekességképpen, majdnem azzal szemben. Most egy üres telek, és egy kastélyszerű épület...volt. És ott voltunk 1950-ig, amikor a kommunista éra nem engedte, hogy az úgynevezett kapitalista ország itt működhessen, betiltották a → Jointot, az országból kitiltották, ahogy a →'67-es háború, ugye az izraeli követségeket bezáratták, a → Kádár érában ugyanez történt ott. És így beköltöztettek a szüleim lakásába, hogy nehogy államosítsák, nehogy beköltöztessenek oda valami, a maguk embereit. 6 évesen. Ott egyedül laktam, egyedül éltem és van erről fénykép. [...]

Van két fényképem a Cinege utcáról. 3 meg 4 éves koromban az őssz, ott vagyunk összesen fiúk meg lányok, akik ott vagyunk árvák. Zárt, nagy kert volt ez, amit őriztek természetesen, és onnan nem igen mentünk ki soha. Nem is tudtuk milyen a külvilág ugye, hát fogalmunk nem volt. Nagy parkkal volt ez az épület, ott természet van ma is. Fogalmunk sem volt, hogy mi tobzódtunk a csokoládéban, az édességben mindenben, pedig akkor nem lehetett kapni ilyet. Amerikából küldték. A ruhahalom is ki volt téve, egy nagy ruhahalom, és mi válogathattuk, hogy milyen ruha kell nekünk. És az egyik fényképen lesz egy nagyon fontos dolog az életemből, ott van az amerikai követség katonai attaséja és a felesége. Zsidók voltak, és ők örökbe akartak fogadni, és a magyar állami gyámom nem adott örökbe. A fényképen megvannak ők is ott ketten, ott állnak a csoportképénél.

Arra hivatkoztak, ahogy utóbb megtudtam, hogy ők a gyámom, és ők nem hajlandók adni. A kommunizmus alatt nem volt olyan egyszerű a → Rákosi-rendszer. És akkor ők jöttek ki, amíg itt voltak Magyarországon, mostak rám, takarítottak és stb. Nem laktak ott, mert nem lehetett ott lakniuk, és ami érdekesség volt, hogy nagyon erős zsidó nevelést kaptam, és nem ehettem pl. az iskolában, mert az nem volt kóser, én akkor nem tudtam ez mit jelent természetesen, hanem ők hozták. Disznót most sem eszem, tehát nem a kóser boltban vásárolok, de betartom, amit lehet, természetesen. És aztán amikor elmentek Amerikába végleg, akkor nem adtak semmilyen címet, hogy ne legyen fájdalmam, hogy nem fogunk soha többé találkozni, mert tudták, hogy → vasfüggöny volt, tehát ennek nem volt lehetősége. Ez volt a gyerekkori háttér; és akkor 16 éves koromtól már egyedül maradtam... [Abai Antal, az örökbefogadója halála után] [...]

Amikor kikerültem a Jointból akkor Budapesten a várban volt a lakásunk a Tóth Árpád sétány 38 alatt, az egyetlen ház, aminek lejárata van a Tóth Árpád sétányról, ez a Hadtörténeti Múzeum melletti ház egyébként, az első emeleten laktunk. Ez egy kétszoba összkomfortos lakás volt, az akkori időkben más volt az összkomfort, mint manapság.

Hogyan került árvaházba?

Az a keresztény család, amelyiknél eldugtak, az adott be. Ugye apám nem jött meg, és az anyám amikor visszajött nem látogathatott, mert tüdőszanatóriumban volt, mert tüdőbajt kapott Auschwitzban. És akkor ott kutatta ki apámat, ott kapta meg a papírt, és aztán amikor hazajött a budai lakásunkba, akkor meg ezt csinálta magával, amit csinált.

Milyen volt a Joint Árvaházban az élet?

Fantasztikusan gyönyörű. Utólag tudom, mert ugye akkor nem tudtuk, hogy kint micsoda éhezés volt ott akkor. A kenyeret meg a tejet jegyre adták, én még tudom, mert ugye amikor 6 éves koromban bekerültem a saját lakásomba, akkor már jegyre adták, úgy kellett menni jegyre a tejért és kenyérért például, vagy húsért. Ott meg mindenhol svédasztal, ahogy ma mondanák. Ettük a csokoládét, ettük a tortát, ettük a... fantasztikus volt, a ruházat, minden. Ami kívül volt az nyomor volt, ami belül volt az meg éden. De mi ezt nem tudtuk, mert nem mentünk ki sosem az utcára, mindig csak a kerten belül maradtunk. [...]

Emlékszik valakire az árvaházból?

Semmire nem emlékszem. Annyit tudok, hogy a nagymamám jött olykor ki hozzám a Haas Jozefa, Bakonyi Dezsőné jött ki. Nem sűrűn, mert ő is nehezen viselte át a ..., ő nem volt haláltáborban, ő a → gettóban volt. Eötvös utcában lakott, utána a Hársfa utcában, tehát a gettó részben, és ő is nehezen ment.

Milyen gyakran volt látogatás?

Olyan, olyan ... minden héten volt, de hát nem jöttek minden héten, olyan havonta vagy kéthavonta. Ez is jó lenne, ha tudnák például, hogy volt ott egy óriási nagy fa, ami alatt egyszer csak elbömböltem magam, hogy miért nem jön anyám énhozzám, miért nem jön anyám. Négyévesen az emberben megmaradnak ezek a képek, mikor sokkal fontosabb dolgok nem maradnak meg, nem kívánom, hogy ezt átélje valaki.

Odament valaki Önhöz vigasztalni? Volt ott egy nevelő?

Nem, nem, nem. Békén hagytak. Békén hagytak, nyugodtan.

Hogyan telt el egy napjuk?

Gyönyörű volt. Játszottunk, zsidók voltak az óvónénik vagy védónénik. Nagyon-nagyon fontos dolgokat beszéltek. Ott voltunk 3-4-5 évesek és azt mondták, ha megmaradunk zsidónak akkor – ahogy anyám leírta – akkor túlélünk mindent. Pedig hát árvák voltunk mindannyian. Meg azt is mondták, hogy mindig legyen sajátod, mert akkor vagy biztonságban, és csak akkor tudsz másnak segíteni, ha te biztonságban vagy. Aztán rájöttem később felnőttfejjel, hogy ez az *Atyák tanításában* van benne igazából, és ezt akkor már tanították nekünk, tehát mindig is volt saját házam. Most is van. Saját lakásom, aztán építettem saját házat. Erre mindig vigyáztam.

Ébresztő volt, reggeli ima is volt, de minket nem vittek imára, csak amikor, csak → sabbatkor, sabbatkor mindig, hétköznap nem, mert nem volt rabbi hétköznap, sabbatkor mindig volt rabbink, akkor mentünk imára, de reggeli imára, tehát esti ima nem volt. És játszhattunk, egész nap játszhattunk, és volt egy nagyon fontos dolog, amit már most lebontottak, hogy ha most megnéznénk, volt egy külön épület is ezen a telken, amelyik a kórházépület volt, amikor tüszős mandulagyulladásom volt pl. vagy ilyesmi, akkor ott kezelték minket, nem más kórházba vittek, hanem ott helyben volt az orvosi ellátásunk, ez is amerikai gyógyszertár minden.

Van egy olyan nevelő, akinek emlékszik a nevére?

Nincsen. Nem tudjuk, mert 3-4 éves, 5 évesen az ember nagyon nem ... igen, erre a fa alatti bögésemre emlékszem, de a nevekre. Viszont azok, akik vigyáztak ránk, a fényképen, amin le vagyunk fényképezve ott, → kipában vagyunk meg a lányok is ott ugye küssoknyában, a védőnők is ott vannak, tehát ők is le vannak fényképezve, egyébként meg rajta van az amerikai követségi alkalmazott is a feleségével. [...]

Csoportkép a Cinege úti gyermekotthonban, 1947

Biztonságban érezte magát?

Igen, meg sem fordult a fejünkben. Mi nem tudtuk, hogy mi volt a háború vagy miért vagyunk ott, fogalmunk sem volt erről. Nem tudtuk, ahogy azt sem tudtuk, hogy mi jelent az, hogy szülő, nem tudtuk. [...] Föl sem fogtuk, mert csecsemőkorunktól nem láttuk őket.

Volt vallási nevelés ebben az intézményben?

Volt persze. Nem kemény, tehát nem ortodox, hanem zsidó tudatú, inkább így mondanám.

Ön ezt hogyan élte meg?

Nekem ez volt a legszebb. És amikor nőtem föl egyre inkább akkor láttam magamban, az élet értelmét, a zsidóságot.

Volt szervezett munka, kellett valamiben segíteni a nevelőknek?

Nem, nem. Mondok jelképes dolgokat, hogy miket csináltuk, ugye. Például éjszaka, amikor megkívántuk az édességet, akkor éjszaka felkeltünk az ágyból, éjszaka. És kikúsztunk a konyhába, hogy az ott lévő csokit vagy cukrokat eszegessük. Ma már tudom, hogy néha látták a védőnők, de soha nem szóltak.

Milyen szabályok voltak az intézményben, fegyelmezték a védőnők?

Ott voltak egész nap, ők ott laktak bent, abban az intézményben, nekik voltak ott szobáik. Tehát helyben volt minden, éjjel-nappal ott voltak, meg őr vigyázott a kapunál. Teljesen nyugodtan, szabadon éltünk. De sose volt verekedés, semmi. Tehát egy higgadt, nyugodt, jókedvű... Szülő nélküli árvák voltunk, de teljesen normálisan nőttünk föl. Azért volt furcsa, amikor kikerültünk, hogy nem ilyen védett világban vagyunk.

És amikor bent volt, akkor még ugye nem tudott írni, de készített rajzokat a nagymamájának? Tartották a kapcsolatot?

A nagymamám is nagyon visszafogott volt, mert nagyon megviselte a gettó. Nagyon-nagyon visszafogott volt. Még arra is emlékszem, hogy még meg se simogatott igazából soha. Ezt csak úgy utólag mondom, hogy úgy nőtem fel, [...] hogy soha nem kaptam simogatást. A védőnők néha megsimogatták a fejem, de nem volt, aki ölbe vett. Tudniillik ott voltunk vagy negyvenen nyilván az az öt védőnő nem tudott arra időt szakítani, hogy ölbe vegyen, hanem figyeltek ránk.

És akkor a külvilágról? A nagymamája sem mesélt semmit?

Semmit. Soha. Szüleimről se. Szót nem ejtett róluk. Szót se.

És a játékon kívül tanultak valamit a gyerekekkel, volt valamilyen különös foglalkozás?

Nem volt.

Héberül tanultak?

Nem.

Milyen játékokat játszottak?

Amerikából küldtek játékokat is, és azokkal játszottunk. De leginkább kint az udvaron, csak télen inkább, amikor nagy, úgy volt az a nagy épület, majd látni fogod, hogy volt egy nagy terme is közepén, ahol a játék rész volt és ott játszottunk télen. Nyáron mindig kint voltunk.

És a nyári játékok inkább csoportos játékok voltak?

Mindenki maga döntötte el, gyerekek. Ha akartunk együtt, ha akartunk külön. Nagyon nagy telek volt, bőven elfértünk ott. Nem szóltak bele.

Kaptak valamilyen könyveket a kezükbe?

Kifestő könyvet, azt igen, de az is angol nyelvű volt, mert Amerikából hozták.

Összetartottak a gyerekekkel?

Azt mondanám, hogy játszottunk együtt, de igazi összetartás nem volt. Mert olyan korban éltünk ott magunk, hogy azt nem tudtuk értelmezni, hogy összetartó vagy baráti. Úgyhogy nem is tudunk egymásról, mióta kijöttünk onnan.

Utána akkor nem is találkozott senkivel?

Soha többé. [...]

És az intézményben vegyesen voltak fiúk és lányok?

Fiúk és lányok igen, de külön részekben aludtunk, természetesen. Külön asztalnál ettünk, egy teremben, de külön voltak a lányok, külön a fiúk. Külön részeken voltak a lányok hálólhelyei, külön részeken a fiúké, tehát nem vegyesen voltunk.

Van valamilyen különösen szép esemény, amire emlékszik?

Az intézményben? Az utólag van felnőttkoromban, hogy az életem legszebb élménye a Cinege utcai. Ott nem volt küzdelem, minden volt, mindent megkaptunk. Semmire gondunk nem volt. Tehát... Nem biztos, hogy ez a jó az életben, természetesen, mert hogy az ember küzdve küzd a létért, ahogyan a Tórába is benne van, és a küzdelem nem negatív fogalom, ugye hát a legtöbbször sikerül, mint nekem is. De valahogy az olyan, olyan édeni nyugalom volt, és harmonikus boldogság. Hiába nem voltak szüleink, mert nem is tudtuk, hogy mi az a szülő, ezt értsd meg, nem tudtuk, tehát nem éreztük a hiányt, csak amikor jött hozzánk a nagymama, akkor kezdtem el bömbölni egyszer, hogy: Hogyhogy hát szülő, hol van anyukám nekem akkor?

És a gyerekek között voltak verekedések?

Soha, semmi konfliktus. Tényleg tanulnivaló a mai pedagógiában, hogy hogy lehetett ott ez a harmonikus együttlét csomó holokauszt-árvával együtt.

És akkor szerettek ott lenni a gyerekek, nem voltak szökési kísérletek?

Mindenki ott maradt és ki nem akartunk kerülni onnan. Az utcára nem akartunk kimenni, a kerítésen túlra. [...]